Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 28ης Ιουλίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας — Οδηγία 2004/48/ΕΚ — Άρθρο 14 — Δικαστικά έξοδα — Δικηγορικά έξοδα — Κατ' αποκοπήν απόδοση των καταβληθέντων — Ανώτατα ποσά — Έξοδα πραγματογνωμοσύνης — Απόδοση — Προϋπόθεση υπαιτιότητας του ηττηθέντος διαδίκου»

Στην υπόθεση C-57/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, την οποία υπέβαλε το hof van beroep te Antwerpen (εφετείο Αμβέρσας, Βέλγιο) με απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Φεβρουαρίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

United Video Properties Inc.

κατά

Telenet NV

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. da Cruz Vilaça, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits και M. Berger (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Ιανουαρίου 2016,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η United Video Properties Inc., εκπροσωπούμενη από τους B. Vandermeulen, avocat, και D. Op de Beeck, advocaat,

— η Telenet NV, εκπροσωπούμενη από τους S. Debaene, advocaat, και H. Haouideg, avocat,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J.-C. Halleux και την J. Van Holm, επικουρούμενους από τον E. Jacubowitz, avocat,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και M. de Ree,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον F. Wilman,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ο οποίος ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 5ης Απριλίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ 2004, L 157, σ. 45, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 195, σ. 16).

2 Η ως άνω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της United Video Properties Inc. και της Telenet NV σχετικά με τα δικαστικά έξοδα που η πρώτη οφείλει να καταβάλει στην Telenet κατόπιν της παραιτήσεώς της από αγωγή αφορώσα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας την οποία είχε ασκήσει κατ' αυτής.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 10, 17 και 26 της οδηγίας 2004/48 έχουν ως εξής:

«(10) Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών] προκειμένου να διασφαλιστεί υψηλό, ισοδύναμο και ομοιογενές επίπεδο προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας στην εσωτερική αγορά.

[...]

(17) Τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που προβλέπει η παρούσα οδηγία θα πρέπει να προσδιορίζονται σε κάθε περίπτωση κατά τρόπον ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περίπτωσης, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών χαρακτηριστικών κάθε δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας και, κατά περίπτωση, του εσκεμμένου ή μη εσκεμμένου χαρακτήρα της προσβολής.

[...]

(26) Για την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε εξαιτίας προσβολής από παραβάτη, ο οποίος επιδόθηκε, εν γνώσει του ή ενώ μπορούσε ευλόγως να το γνωρίζει, σε δραστηριότητα στοιχειοθετούσα τέτοια προσβολή, το ποσό της αποζημίωσης που επιδικάζεται στον δικαιούχο θα πρέπει να καθορίζεται λαμβανομένων υπόψη όλων των ενδεδειγμένων ζητημάτων, όπως το διαφυγόν κέρδος για τον δικαιούχο ή τα αθέμιτα κέρδη που αποκομίζει ο παραβάτης και, εφόσον συντρέχει λόγος, οποιαδήποτε ηθική βλάβη προξενείται στον δικαιούχο. [...] Το ζητούμενο δεν είναι η θέσπιση υποχρέωσης καταβολής ποινικής ρήτρας, αλλά να καταστεί δυνατή η αποζημίωση βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, λαμβανομένων, συγχρόνως, υπόψη των δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε ο δικαιούχος, όπως οι δαπάνες έρευνας και εντοπισμού.»

4 Το άρθρο 3 της ως άνω οδηγίας, με τίτλο «Γενική υποχρέωση», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν τα μέτρα, τις διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που απαιτούνται για τη διασφάλιση της επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που ρυθμίζονται με την παρούσα οδηγία. Τα εν λόγω μέσα, διαδικασίες και μέτρα αποκαταστάσεως πρέπει να είναι θεμιτά και δίκαια, να μην είναι περίπλοκα και δαπανηρά άνευ λόγου και να μην προβλέπουν παράλογες προθεσμίες ούτε να συνεπάγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις.

2. Τα εν λόγω μέτρα, διαδικασίες και μέτρα αποκατάστασης πρέπει επίσης να είναι αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά και να εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να αποτρέπεται η δημιουργία εμποδίων στο νόμιμο εμπόριο και να προβλέπονται εγγυήσεις κατά της κατάχρησής τους.»

5 Το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Αποζημίωση», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αρμόδιες δικαστικές αρχές, κατόπιν αιτήσεως του ζημιωθέντος, να καταδικάζουν τον παραβάτη ο οποίος προέβη σε προσβολή του δικαιώματος από δόλο ή βαριά αμέλεια, να καταβάλει στον δικαιούχο του δικαιώματος αποζημίωση αντίστοιχη προς την πραγματική ζημία που υπέστη ο δικαιούχος εξαιτίας της προσβολής του δικαιώματός του διανοητικής ιδιοκτησίας.

[...]

2. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο παραβάτης προέβη στην προσβολή του δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας εν αγνοία του ή ενώ δεν υπήρχαν βάσιμοι λόγοι να το γνωρίζει, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να προβλέπουν τη δυνατότητα των δικαστικών αρχών να διατάσσουν την ανάκτηση των κερδών ή την καταβολή αποζημίωσης, η οποία μπορεί να είναι προκαθορισμένη.»

6 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48, με τίτλο «Δικαστικά έξοδα», προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα και οι λοιπές δαπάνες στις οποίες υπεβλήθη ο νικήσας διάδικος να βαρύνουν κατά κανόνα τον ηττηθέντα διάδικο, εκτός εάν λόγοι επιεικείας επιβάλλουν άλλως.»

Το βελγικό δίκαιο

7 Κατά το άρθρο 827, παράγραφος 1, του Gerechtelijk Wetboek (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, στο εξής: ΚΠΔ), κάθε είδους παραίτηση συνεπάγεται υποχρέωση του παραιτηθέντος διαδίκου για καταβολή των δικαστικών εξόδων.

8 Το άρθρο 1017, παράγραφος 1, του ΚΠΔ προβλέπει τα εξής:

«Κάθε οριστική απόφαση καταδικάζει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, τον ηττηθέντα διάδικο στα δικαστικά έξοδα [...]».

9 Το άρθρο 1018 του ΚΠΔ προβλέπει τα εξής:

«Τα δικαστικά έξοδα περιλαμβάνουν:

[...]

6ον, την κατά το άρθρο 1022 αποζημίωση για τη διαδικασία·

[...]».

10 Το άρθρο 1022 του ΚΠΔ ορίζει τα εξής:

«Η αποζημίωση για τη διαδικασία αποτελεί κατ' αποκοπήν κάλυψη της δικηγορικής αμοιβής και των δικηγορικών εξόδων του νικήσαντος διαδίκου.

Με βασιλικό διάταγμα εκδιδόμενο κατόπιν διασκέψεως του Υπουργικού Συμβουλίου καθορίζονται τα ανώτατα και κατώτατα ποσά της αποζημιώσεως για τη διαδικασία, σε συνάρτηση ιδίως με τη φύση της υποθέσεως και τη σπουδαιότητα της διαφοράς.

Κατόπιν αιτήσεως ενός εκ των διαδίκων, [ο δικαστής] δύναται, με ειδικώς αιτιολογημένη απόφαση, είτε να μειώσει την αποζημίωση, είτε να την αυξήσει, χωρίς όμως να υπερβεί τα προβλεπόμενα στο βασιλικό διάταγμα ανώτατα και κατώτατα ποσά. [...]

Ουδείς διάδικος δύναται να υποχρεωθεί να καταβάλει αποζημίωση λόγω της παροχής αρωγής από τον δικηγόρο του αντιδίκου υπερβαίνουσα το ποσό της αποζημιώσεως για τη διαδικασία.»

11 Το βασιλικό διάταγμα της 26ης Οκτωβρίου 2007 περί καθορισμού του ύψους της προβλεπόμενης στο άρθρο 1022 του ΚΠΔ αποζημιώσεως για τη διαδικασία και περί καθορισμού της ημερομηνίας ενάρξεως ισχύος των άρθρων 1 έως 13 του νόμου της 21ης Απριλίου 2007 περί της δυνατότητας αναζητήσεως της δικηγορικής αμοιβής και των δικηγορικών εξόδων (*Belgisch Staatsblad* της 9ης Νοεμβρίου 2007, σ. 56834), καθορίζει τα βασικά ποσά, καθώς και τα ανώτατα και τα κατώτατα ποσά της προβλεπόμενης στο άρθρο 1022 του ΚΠΔ αποζημιώσεως για τη διαδικασία. Έτσι, το άρθρο 2 του εν λόγω βασιλικού διατάγματος καθορίζει, σχετικά με τις διαφορές των οποίων το αντικείμενο είναι αποτιμητό σε χρήμα, κλίμακα των ποσών αποζημιώσεως για τη διαδικασία, η οποία εκκινεί από το κατώτατο ποσό των 75 ευρώ, για ένδικα βοηθήματα των οποίων το χρηματικό αντικείμενο εκτιμάται ότι ανέρχεται σε ποσόν έως 250 ευρώ, και φθάνει έως τα 30 000 ευρώ, κατ' ανώτατο όριο, για ένδικα βοηθήματα των οποίων το χρηματικό αντικείμενο υπερβαίνει τα 1 000 000,01 ευρώ.

12 Εξάλλου, για τις αγωγές οι οποίες αφορούν απαιτήσεις μη αποτιμητές σε χρήμα, το άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος της 26ης Οκτωβρίου 2007 προβλέπει ότι το βασικό ποσό της αποζημιώσεως για τη διαδικασία ανέρχεται στα 1 200 ευρώ, το κατώτατο ποσό στα 75 ευρώ και το ανώτατο ποσό στα 10 000 ευρώ.

13 Τέλος, το άρθρο 8 του βασιλικού διατάγματος της 26ης Οκτωβρίου 2007 ορίζει ότι τα βασικά, τα κατώτατα και τα ανώτατα ποσά αποζημιώσεως για τη διαδικασία συναρτώνται προς τον δείκτη τιμών καταναλωτή, όπερ σημαίνει ότι κάθε μεταβολή μεγαλύτερη ή μικρότερη των 10 μονάδων επιφέρει αύξηση ή μείωση ύψους 10 % των ανωτέρω ποσών, και, επομένως, και εκείνων που καθορίζονται στα άρθρα 2 και 3 του βασιλικού διατάγματος.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

14 Η United Video Properties, η οποία ήταν κάτοχος διπλώματος ευρεσιτεχνίας, άσκησε αγωγή κατά της Telenet στο Βέλγιο, ζητώντας, κατ' ουσίαν, να διαπιστωθεί προσβολή του ανωτέρω διπλώματος ευρεσιτεχνίας από την καθής, να διαταχθεί η καθής να άρει την προσβολή, καθώς και να καταδικαστεί η καθής στα δικαστικά έξοδα.

15 Με την από 3 Απριλίου 2012 απόφαση, το rechtbank van koophandel te Antwerpen (δικαστήριο εμπορικών διαφορών της Αμβέρσας, Βέλγιο) απέρριψε την ως άνω αγωγή και κήρυξε άκυρο το επίμαχο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Με την ίδια απόφαση, το ως άνω δικαστήριο υποχρέωσε την United Video Properties να καταβάλει στην Telenet αποζημίωση για τη διαδικασία, όσον αφορά την πρωτοβάθμια δίκη, ύψους 11 000 ευρώ, ήτοι το ανώτατο ποσόν το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 3

του βασιλικού διατάγματος της 26ης Οκτωβρίου 2007, κατόπιν της αναπροσαρμογής του κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8 του εν λόγω διατάγματος. Η United Video Properties άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του hof Van Beroep te Antwerpen (εφετείο Αμβέρσας, Βέλγιο).

16 Ωστόσο, η United Video Properties αποφάσισε να παραιτηθεί της εφέσεώς της. Κατόπιν της ως άνω παραιτήσεως, η Telenet ζήτησε, μεταξύ άλλων, να υποχρεωθεί η United Video Properties να της καταβάλει ποσόν ύψους 185 462,55 ευρώ για δικηγορικά έξοδα, καθώς και ποσόν ύψους 40 400 ευρώ για την αρωγή συμβούλου ειδικού σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

17 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η εκκρεμούσα ενώπιον του hof van beroep te Antwerpen (εφετείο Αμβέρσας) διαφορά αφορά πλέον μόνο τα δικαστικά έξοδα που η United Video Properties καλείται να καταβάλει στην Telenet. Συγκεκριμένα, δυνάμει της επίμαχης βελγικής νομοθεσίας, η Telenet μπορεί να ζητήσει την απόδοση μόνο 11 000 ευρώ κατ' ανώτατο όριο ανά βαθμό δικαιοδοσίας για την αμοιβή που κατέβαλε στον δικηγόρο της. Όσον αφορά την αμοιβή την οποία κατέβαλε σε σύμβουλο ειδικό σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, βάσει της νομολογίας του Hof van Cassatie (Ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο, Βέλγιο), η Telenet δεν έχει δικαίωμα να την αναζητήσει από την United Video Properties, εκτός αν μπορέσει να αποδείξει ότι η δεύτερη υπέπεσε σε πταίσμα κινώντας ή συνεχίζοντας τη διαδικασία, καθώς και ότι τα έξοδα του εν λόγω συμβούλου αποτελούν την αναγκαία συνέπεια της διαδικασίας αυτής.

18 Η Telenet προβάλλει ότι υπεβλήθη σε έξοδα τα οποία υπερβαίνουν κατά πολύ το ποσόν των 11 000 ευρώ ανά βαθμό δικαιοδοσίας. Υποστηρίζει, ιδίως, ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης βελγική νομοθεσία αντιβαίνει στο άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48, δεδομένου ότι το εν λόγω άρθρο δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να θέσουν ούτε ανώτατο όριο αποδόσεως δικηγορικών εξόδων ύψους 11 000 ευρώ ανά βαθμό δικαιοδοσίας, ούτε προϋπόθεση πταίσματος όσον αφορά την απόδοση των λοιπών δαπανών του νικήσαντος διαδίκου.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το hof van beroep te Antwerpen (εφετείο Αμβέρσας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιτίθεται η φράση του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48 "εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα και [...] λοιπές δαπάνες" στη βελγική νομοθεσία, η οποία παρέχει στον δικαστή τη δυνατότητα να λάβει υπόψη συγκεκριμένα ειδικά χαρακτηριστικά της υποθέσεως και η οποία θεσπίζει σύστημα κλιμακούμενων κατ' αποκοπήν ποσών όσον αφορά τα έξοδα για την παροχή αρωγής από δικηγόρο;

2) Αντιτίθεται η φράση του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48 "εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα και [...] λοιπές δαπάνες" στη νομολογία κατά την οποία τα έξοδα πραγματογνωμοσύνης μπορούν να αναζητηθούν μόνο σε περίπτωση πταίσματος (συμβατικού ή εξωσυμβατικού);»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

20 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα του νικήσαντος διαδίκου, παρέχει στον δικαστή ο οποίος εκδίδει τη σχετική απόφαση τη δυνατότητα να λάβει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υποθέσεως της οποίας επιλήφθηκε και η οποία θεσπίζει σύστημα κατ' αποκοπήν ποσών, στο οποίο καθορίζεται απόλυτο ανώτατο όριο αποδόσεως δικηγορικών εξόδων.

21 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 καθιερώνει την αρχή κατά την οποία τα εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα στα οποία υπεβλήθη ο νικήσας διάδικος βαρύνουν, κατά κανόνα, τον ηττηθέντα διάδικο, εκτός αν λόγοι επιείκειας επιβάλλουν άλλως.

22 Πρώτον, όσον αφορά το περιεχόμενο της κατά το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έννοιας «δικαστικά έξοδα» που οφείλει να καταβάλει ο ηττηθείς διάδικος, επισημαίνεται ότι αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη δικηγορική αμοιβή, δεδομένου ότι από κανένα στοιχείο της οδηγίας δεν προκύπτει ότι τα εν λόγω έξοδα, τα οποία κατά κανόνα αποτελούν σημαντικό μέρος των εξόδων στα οποία υποβάλλεται ένας διάδικος στο πλαίσιο διαδικασίας αποσκοπούσας στην προστασία δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω άρθρου.

23 Δεύτερον, από την αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2004/48 προκύπτει ότι τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκαταστάσεως που προβλέπει η εν λόγω οδηγία πρέπει να καθορίζονται κατά περίπτωση, ούτως ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα εκάστοτε ειδικά της χαρακτηριστικά. Ο σκοπός αυτός θα μπορούσε, βεβαίως, να συνηγορεί κατεξοχήν κατά του κατ' αποκοπήν προσδιορισμού της αποδόσεως των δικαστικών εξόδων, καθόσον ο εν λόγω προσδιορισμός δεν διασφαλίζει ούτε την απόδοση των πραγματικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκε, σε συγκεκριμένη περίπτωση, ο νικήσας διάδικος, ούτε, γενικότερα, τη συνεκτίμηση όλων των ειδικών χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης περιπτώσεως.

24 Εντούτοις, το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 επιβάλλει στα κράτη μέλη να διασφαλίσουν την απόδοση μόνον των «ευλόγων» δικαστικών εξόδων. Επιπροσθέτως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι οι διαδικασίες τις οποίες προβλέπουν τα κράτη μέλη δεν πρέπει να είναι άνευ λόγου δαπανηρές.

25 Κατά συνέπεια, νομοθεσία η οποία προβλέπει κατ' αποκοπήν ποσά όσον αφορά την απόδοση δικηγορικής αμοιβής θα μπορούσε, καταρχήν, να είναι δικαιολογημένη, υπό την προϋπόθεση ότι αποσκοπεί στη διασφάλιση του εύλογου χαρακτήρα των αποδοτέων εξόδων, λαμβανομένων υπόψη παραγόντων όπως το αντικείμενο της διαφοράς, το χρηματικό ύψος της ή την εργασία που απαιτήθηκε για την προάσπιση του οικείου δικαιώματος. Τούτο μπορεί να ισχύει, μεταξύ άλλων, εάν η εν λόγω νομοθεσία επιδιώκει να αποκλείσει την απόδοση υπέρμετρα υψηλών δικαστικών εξόδων λόγω ασυνήθιστα υψηλής δικηγορικής αμοιβής, συμφωνηθείσας μεταξύ του νικήσαντος διαδίκου και του δικηγόρου του, ή λόγω της παροχής υπηρεσιών από τον δικηγόρο οι οποίες δεν θεωρούνται αναγκαίες για την προστασία του οικείου δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας.

26 Αντιθέτως, η απαίτηση να βαρύνουν τα «εύλογα» δικαστικά έξοδα τον ηττηθέντα διάδικο δεν μπορεί να δικαιολογήσει, προς τον σκοπό της εφαρμογής του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48 σε κράτος μέλος, νομοθεσία επιβάλλουσα κατ' αποκοπήν ποσά κατά πολύ χαμηλότερα από τον μέσο όρο τιμών των υπηρεσιών δικηγόρου που ισχύουν στο εν λόγω κράτος μέλος.

27 Πράγματι, τέτοια νομοθεσία θα ήταν ασυμβίβαστη προς το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/48, το οποίο προβλέπει ότι οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκαταστάσεως τα οποία προβλέπονται από τη νομοθεσία αυτή πρέπει να είναι αποτρεπτικά. Το αποτρεπτικό αποτέλεσμα αγωγής λόγω προσβολής δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας θα υπονομευόταν σοβαρά εάν υπήρχε η δυνατότητα ο καθού να καταδικαστεί μόνο σε απόδοση μικρού μέρους των ευλόγων δικηγορικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκε ο ζημιωθείς δικαιούχος του δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας. Επομένως, τέτοια νομοθεσία θα έθιγε τον κύριο σκοπό της οδηγίας 2004/48, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας εντός της εσωτερικής αγοράς, σκοπός ο οποίος μνημονεύεται ρητώς στην αιτιολογική σκέψη 10 της εν λόγω οδηγίας, σε ευθυγράμμιση προς το άρθρο 17, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

28 Τρίτον, όσον αφορά την απαίτηση της συνεκτιμήσεως των ειδικών χαρακτηριστικών κάθε περιπτώσεως, από αυτή καθαυτήν τη διατύπωση του πρώτου ερωτήματος προκύπτει ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης νομοθεσία παρέχει, καταρχήν, στον δικαστή τη δυνατότητα να λάβει υπόψη αυτά τα χαρακτηριστικά.

29 Εντούτοις, τέταρτον, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 προβλέπει ότι τα δικαστικά έξοδα τα οποία βαρύνουν τον ηττηθέντα διάδικο πρέπει να είναι «αναλογικά». Ωστόσο, το ζήτημα εάν τα εν λόγω έξοδα είναι αναλογικά δεν μπορεί να εκτιμηθεί ανεξαρτήτως των πραγματικών δικηγορικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκε ο νικήσας διάδικος, στον βαθμό που αυτά είναι εύλογα υπό την έννοια της σκέψεως 25 της παρούσας αποφάσεως. Καίτοι η περί αναλογικότητας απαίτηση δεν επάγεται ότι ο ηττηθείς διάδικος πρέπει οπωσδήποτε να αποδώσει το σύνολο των δικαστικών εξόδων του νικήσαντος διαδίκου, εντούτοις επιτάσσει να έχει ο δεύτερος δικαίωμα αποδόσεως τουλάχιστον σημαντικού και προσήκοντος μέρους των ευλόγων εξόδων στα οποία πράγματι υπεβλήθη.

30 Ως εκ τούτου, εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει απόλυτο όριο για τα δικηγορικά έξοδα, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, πρέπει να διασφαλίζει, αφενός, ότι το όριο αυτό απηχεί τις πραγματικές τιμές που ισχύουν για υπηρεσίες δικηγόρου στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας και, αφετέρου, ότι τον ηττηθέντα διάδικο θα βαρύνει τουλάχιστον σημαντικό και προσήκον μέρος των ευλόγων εξόδων του νικήσαντος διαδίκου. Συγκεκριμένα, τέτοια νομοθεσία, ιδίως στην περίπτωση που αυτό το εν λόγω όριο δεν είναι υψηλό, δεν είναι ικανή να αποκλείσει το ενδεχόμενο το ποσόν των εξόδων αυτών να υπερβαίνει κατά πολύ το προβλεπόμενο όριο, καθώς και το ενδεχόμενο η απόδοση εξόδων την οποία μπορεί να ζητήσει ο νικήσας διάδικος να είναι δυσανάλογη, ήτοι, αναλόγως της περιπτώσεως, ασήμαντη, καθιστώντας έτσι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

31 Το συμπέρασμα της προηγούμενης σκέψεως δεν αναιρείται από το γεγονός ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του τις περιπτώσεις στις οποίες για λόγους επιείκειας ο ηττηθείς διάδικος δεν βαρύνεται με τα δικαστικά έξοδα. Πράγματι, η εν λόγω εξαίρεση αφορά τους εθνικούς κανόνες οι οποίοι επιτρέπουν στον δικαστή, σε συγκεκριμένη περίπτωση στην οποία η εφαρμογή του γενικού συστήματος περί δικαστικών εξόδων θα οδηγούσε σε αποτέλεσμα το οποίο θεωρείται άδικο, να παρεκκλίνει, κατ' εξαίρεση, από το σύστημα αυτό. Αντιθέτως, οι λόγοι επιείκειας, ως εκ της φύσεώς τους, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν γενικό και άνευ όρων αποκλεισμό της αποδόσεως δικαστικών εξόδων τα οποία υπερβαίνουν συγκεκριμένο όριο.

32 Κατόπιν του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα του νικήσαντος διαδίκου, παρέχει στον δικαστή ο οποίος εκδίδει τη σχετική απόφαση τη δυνατότητα να λάβει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υποθέσεως της οποίας επιλήφθηκε και η οποία θεσπίζει σύστημα κατ' αποκοπήν ποσών όσον αφορά την απόδοση δικηγορικών εξόδων, υπό την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω ποσά διασφαλίζουν ότι τα δικαστικά έξοδα τα οποία βαρύνουν τον ηττηθέντα διάδικο είναι εύλογα, στοιχείο που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Εντούτοις, το άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει κατ' αποκοπήν ποσά τα οποία, λόγω των πολύ χαμηλών ανωτάτων ορίων τους, δεν διασφαλίζουν ότι τον ηττηθέντα διάδικο θα βαρύνει τουλάχιστον ένα σημαντικό και προσήκον μέρος των ευλόγων εξόδων του νικήσαντος διαδίκου.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

33 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικούς κανόνες οι οποίοι δεν προβλέπουν την απόδοση εξόδων πραγματογνωμοσύνης σε περίπτωση πταίσματος του ηττηθέντος διαδίκου.

34 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει να υπομνησθεί πρώτον, το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48, κατά το οποίο τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα εύλογα και αναλογικά δικαστικά έξοδα «και οι λοιπές δαπάνες στις οποίες υπεβλήθη ο νικήσας διάδικος» να βαρύνουν, κατά κανόνα, τον ηττηθέντα διάδικο, εκτός εάν λόγοι επιείκειας επιβάλλουν άλλως. Δεδομένου ότι σε καμία διάταξη της εν λόγω οδηγίας δεν ορίζεται η έννοια των «λοιπών δαπανών», ώστε να αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 τα έξοδα για υπηρεσίες πραγματογνώμονος, η έννοια αυτή καλύπτει, καταρχήν, και το συγκεκριμένο είδος εξόδων.

35 Εντούτοις, δεύτερον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 79 των προτάσεών του, η οδηγία 2004/48 αναφέρει, στην αιτιολογική σκέψη 26, τις «δαπάνες έρευνας και εντοπισμού», οι οποίες συνδέονται συχνά προς τις υπηρεσίες πραγματογνώμονος, και στις οποίες υποβάλλεται ο δικαιούχος δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας. Στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη γίνεται ρητώς αναφορά στις περιπτώσεις «προσβολής από παραβάτη, ο οποίος επιδόθηκε, εν γνώσει του ή ενώ μπορούσε ευλόγως να το γνωρίζει, σε δραστηριότητα στοιχειοθετούσα τέτοια προσβολή» και, συνεπώς, αφορά την καταβλητέα αποζημίωση στις περιπτώσεις που υφίσταται πταίσμα του παραβάτη. Εντούτοις, η αποζημίωση αποτελεί αντικείμενο διατάξεως της εν λόγω οδηγίας, και συγκεκριμένα του άρθρου 13, παράγραφος 1, αυτής. Εξ αυτού συνάγεται ότι οι «δαπάνες έρευνας και εντοπισμού», οι οποίες συχνά προηγούνται της ένδικης διαδικασίας, δεν εμπίπτουν κατ' ανάγκην στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της ως άνω οδηγίας.

36 Τρίτον, διαπιστώνεται ότι διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48 ώστε αυτό να προβλέπει ότι ο ηττηθείς διάδικος πρέπει να βαρύνεται, κατά κανόνα, με τις «λοιπές δαπάνες» του νικήσαντος διαδίκου, χωρίς να παρέχεται καμία διευκρίνιση ως προς τη φύση των εν λόγω δαπανών, ενδεχομένως να προσδώσει στο εν λόγω άρθρο υπέρμετρα ευρύ πεδίο εφαρμογής, καθιστώντας, έτσι, το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας. Επομένως, η εν λόγω έννοια πρέπει να ερμηνευθεί στενώς και να κριθεί ότι εμπίπτουν στις «λοιπές δαπάνες», υπό την έννοια του ως άνω άρθρου 14, μόνον οι δαπάνες που συνδέονται άμεσα και στενά με την ένδικη διαδικασία.

37 Τέταρτον, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο το οποίο να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα κράτη μέλη μπορούν να συναρτήσουν την απόδοση των «λοιπών δαπανών» ή των δικαστικών εξόδων εν γένει, στο πλαίσιο διαδικασίας με σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, προς κριτήριο υπαιτιότητας του ηττηθέντος διαδίκου.

38 Κατόπιν των ανωτέρω, το ζήτημα εάν κανόνας του εθνικού δικαίου μπορεί να συναρτήσει την απόδοση εξόδων πραγματογνωμοσύνης προς την προϋπόθεση της υπάρξεως πταίσματος του ηττηθέντος διαδίκου εξαρτάται από τον σύνδεσμο μεταξύ των εξόδων αυτών και της οικείας ένδικης διαδικασίας, καθόσον τα εν λόγω έξοδα εμπίπτουν, ως «λοιπές δαπάνες», στο άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48, εάν τέτοιος σύνδεσμος είναι άμεσος και στενός.

39 Επομένως, δεν φαίνεται να έχουν τέτοιο άμεσο και στενό σύνδεσμο οι δαπάνες έρευνας και εντοπισμού στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που έχουν ως σκοπό ιδίως τη γενική παρατήρηση της αγοράς από πραγματογνώμονα, καθώς και τον εντοπισμό από αυτόν ενδεχόμενων προσβολών δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, καταλογιστέων σε παραβάτες αγνώστους ακόμα σε αυτό το στάδιο. Αντιθέτως, στον βαθμό που οι υπηρεσίες πραγματογνωμοσύνης, ανεξαρτήτως της φύσεώς τους, είναι απολύτως αναγκαίες για την αποτελεσματική άσκηση ενδίκου βοηθήματος με σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας τέτοιου δικαιώματος σε συγκεκριμένη περίπτωση, τα έξοδα τα οποία συνδέονται προς την αρωγή πραγματογνώμονος εμπίπτουν στις «λοιπές δαπάνες» οι οποίες πρέπει, δυνάμει του άρθρου 14 της οδηγίας 2004/48, να βαρύνουν τον ηττηθέντα διάδικο.

40 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικούς κανόνες οι οποίοι προβλέπουν την απόδοση εξόδων πραγματογνωμοσύνης μόνο σε περίπτωση πταίσματος του ηττηθέντος διαδίκου, στον βαθμό που τα εν λόγω έξοδα συνδέονται άμεσα και στενά με ένδικη διαδικασία σκοπούσα στη διασφάλιση της προστασίας δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό απόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα του νικήσαντος διαδίκου, παρέχει στον δικαστή ο οποίος εκδίδει τη σχετική απόφαση τη δυνατότητα να λάβει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υποθέσεως της οποίας επιλήφθηκε και η οποία θεσπίζει σύστημα κατ' αποκοπήν ποσών όσον αφορά την απόδοση δικηγορικών εξόδων, υπό την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω ποσά διασφαλίζουν ότι τα δικαστικά έξοδα τα οποία βαρύνουν τον ηττηθέντα διάδικο είναι εύλογα, στοιχείο που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει. Εντούτοις, το άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει κατ' αποκοπήν ποσά τα οποία, λόγω των πολύ χαμηλών ανωτάτων ορίων τους, δεν διασφαλίζουν ότι τον ηττηθέντα διάδικο θα βαρύνει τουλάχιστον ένα σημαντικό και προσήκον μέρος των ευλόγων εξόδων του νικήσαντος διαδίκου.**

2) **Το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/48 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικούς κανόνες οι οποίοι προβλέπουν την απόδοση εξόδων πραγματογνωμοσύνης μόνο σε περίπτωση πταίσματος του ηττηθέντος διαδίκου, στον βαθμό που τα εν λόγω έξοδα συνδέονται άμεσα και στενά με ένδικη διαδικασία σκοπούσα στη διασφάλιση της προστασίας δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας.**

(υπογραφές)